DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)
25. februar 1988 *

I sag 199/86,

angående en anmodning, som Bundesverwaltungsgericht i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

Raiffeisen Hauptgenossenschaft e. G., Kiel,

mod

Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung (BALM), Frankfurt am Main,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende retsvirkningerne af, at Rådets forordning nr. 563/76 af 15. marts 1976 — om obligatorisk opkøb af skummetmælkspulver, som interventionsorganerne ligger inde med, og som skal anvendes i foder (EFT L 67, s. 18) — er blevet kendt ugyldig af Domstolen, navnlig med henblik på spørgsmålet om ophævelse af en i henhold til den annullerede forordning truffet afgørelse om sikkerhedsstillelse samt om frigivelse af sikkerhedsstillelsen,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden O. Due, dommerne T. Koopmans, K. Bahlmann, C. Kakouris og T. F. O'Higgins,

generaladvokat: J. Mischo
justitssekretær: assisterende justitssekretær J. A. Pompe

* Processprog: Tysk.

efter at der er afgivet skriftlige og mundtlige indlæg af:

— sagsøgeren i hovedsagen, Raiffeisen Hauptgenossenschaft e. G., ved advokat J. Gündisch,

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P. Karpenstein, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget,

på grundlag af retsmøderapporten og efter mundtlig forhandling den 8. oktober 1987,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 18. november 1987,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 22. maj 1986, indgået til Domstolen den 31. juli s.å., har Bundesverwaltungsgericht i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 forelagt seks præjudicielle spørgsmål for at kunne tage stilling til retsvirkningerne af, at Rådets forordning nr. 563/76 af 15. marts 1976 — om obligatorisk opkøb af skummetmælkspulver, som interventionsorganerne ligger inde med, og som skal anvendes i foder (EFT L 67, s. 18) — er kendt ugyldig af Domstolen, navnlig med henblik på retsvirkningerne af ophævelse af en i henhold til nævnte forordning truffet afgørelse om sikkerhedsstillelse samt spørgsmålet om frigivelse af sikkerhedsstillelsen.

2 Spørgsmålene er forelagt under en sag mellem Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung (herefter benævnt »BALM«) og Raiffeisen Hauptgenossenschaft e. G. (herefter benævnt »Raiffeisen«), som havde nedlagt påstand dels om ophævelse af en afgørelse, hvorved BALM i henhold til ovennævnte forordning nr. 563/76 havde fastsat en sikkerhedsstillelse på 1 251,84 DM, dels om frigivelse af sikkerheden, som BALM havde erklæret fortabt.

3 I 1976 indførte Raiffeisen et parti af de i forordning nr. 563/76 nævnte varer og bragte dem i fri omsætning, efter at selskabet over for BALM havde stillet en sikkerhed på 1 251,84 DM. Selskabet købte imidlertid ikke skummetmælk, således som krævet i henhold til forordningen, og i hvilken anledning selskabet havde måttet stille ovennævnte sikkerhed.

4 Efter at BALM havde afvist Raiffeisen's klage over fastsættelsen af sikkerheden, anlagde Raiffeisen sag ved Verwaltungsgericht, hvor sagen verserede, da Domstolen kendte forordning nr. 563/76 ugyldig ved domme af 5. juli 1977 (Bela-Mühle, sag 114/76, Sml. s. 1211, Granaria, sag 116/76, Sml. s. 1247, og Ölmühle, forenede sager 119 og 120/76, Sml. s. 1269). Raiffeisen gjorde herefter gældende, at den omstændighed, at forordningen var ugyldig, måtte indebære, at forpligtelsen til at købe skummetmælkspulver og afgørelsen om fastsættelsen af sikkerheden var retsstridige. Det sagsøgende selskab anførte endvidere, at det ikke havde kunnet overvælte byrden ved den stillede sikkerhed på sine aftagere. Verwaltungsgericht gav sagsøgeren medhold.

5 BALM appellerede dommen og gjorde under appelsagen gældende, at der i henhold til Domstolens dom af 13. maj 1981 (International Chemical Corporation, sag 66/80, Sml. s. 1191), der var afsagt i mellemtiden, ikke bestod et tilbagesøgningskrav vedrørende en sådan sikkerhedsstillelse. Hessischer Verwaltungsgerichtshof tog anken til følge og frifandt BALM for sagsøgerens påstande, idet retten støttede afgørelsen på ovennævnte dom af 13. maj 1981. I mellemtiden havde BALM erklæret sikkerheden fortabt.

6 Herefter anlagde Raiffeisen revisionsankesag ved Bundesverwaltungsgericht, som ved kendelse af 22. maj 1986 udsatte sagen og forelagde Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Indeholder fællesskabsretten en grundsætning, hvorefter en afgørelse om sikkerhedsstillelse, som er

— truffet i henhold til den ugyldige rådsforordning (EØF) nr. 563/76 af 15. marts 1976 og

— anfægtet ved retsmidler i henhold til national ret og dermed ikke blevet retskraftig, og som i henhold til nationale bestemmelser skulle ophæves på grund af, at forordning (EØF) nr. 563/76 er kendt ugyldig, alligevel ikke kan ophæves?

Såfremt spørgsmål 1 besvares benægtende:

2) Indeholder fællesskabsretten da en grundsætning, hvorefter en sikkerhed, der er stillet

— i henhold til den ugyldige forordning (EØF) nr. 563/76 og

— anfægtet ved nationale retsmidler og derefter ophævet på grund af, at forordning (EØF) nr. 563/76 er kendt ugyldig,

alligevel ikke kan frigives?

Såfremt spørgsmål 2 besvares bekræftende:

3) a) Ligger der i den nævnte grundsætning, at den stillede sikkerhed kun kan nægtes frigivet, hvis den er fortabt, inden De Europæiske Fællesskabers Domstol ved dom af 5. juli 1977 kendte forordning (EØF) nr. 563/76 ugyldig, eller

b) ligger der i den, at sikkerhedsstillelsen heller ikke kan frigives, selv om den først er fortabt efter at forordning (EØF) nr. 563/76 er kendt ugyldig?

Såfremt spørgsmål 3, litra a) besvares bekræftende:

4) a) Forudsætter fortabelsen af en — i dette tilfælde i henhold til den ugyldige forordning (EØF) nr. 563/76 — stillet sikkerhed, at afgørelsen om sikkerhedsstillelsen er blevet retskraftig og dermed står ved magt, eller

b) kan sikkerhedsstillelsen allerede fortabes, mens der verserer en sag vedrørende lovligheden af afgørelsen om sikkerhedsstillelsen?

5) a) Indtræder retsvirkningerne af, at en stillet sikkerhed fortabes, først, når sikkerheden erklæres fortabt ved en myndighedsafgørelse, eller

b) indtræder retsvirkningerne af, at sikkerheden fortabes, allerede når de fastsatte betingelser for dens fortabelse er opfyldt, uden at der herved stilles krav om en myndighedsafgørelse til konstatering af fortabelse af sikkerheden?

Såfremt spørgsmål 4, litra b) besvares bekræftende:

6) Indeholder fællesskabsretten en grundsætning om, hvilke retsvirkninger det har, at den afgørelse om sikkerhedsstillelse, der er grundlaget for en stillet og allerede fortabt sikkerhed, efterfølgende kendes retsstridig og ophæves? «

7 Vedrørende de faktiske omstændigheder i hovedsagen, retsforhandlingernes forløb samt de indlæg, der er ingivet til Domstolen, henvises i øvrigt til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales derfor kun i det følgende, såfremt det på de enkelte punkter er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

Første spørgsmål

8 Det bemærkes, at Domstolen i ovennævnte dom af 13. maj 1981 vel kendte forordning nr. 563/76 ugyldig, men ikke tog stilling til, om de afgørelser om sikkerhedsstillelse, der var truffet i henhold til forordningen, eventuelt kan ophæves.

9 Det bemærkes endvidere, at fællesskabsretten ikke indeholder nogen grundsætning, der afskærer fra ophævelse af en afgørelse om sikkerhedsstillelse, truffet af en national myndighed i henhold til en EF-forordning, som efterfølgende kendes ugyldig, når afgørelsen rettidigt er anfægtet ved retsmidler i henhold til national ret.

10 I øvrigt kan en sådan regel hverken udledes af forordning nr. 563/76, som er kendt ugyldig, eller af Kommissionens forordning nr. 677/76 af 26. marts 1976 — om visse gennemførelsesbestemmelser for den i forordning nr. 563/76 fastsatte ordning vedrørende obligatorisk opkøb af skummetmælkspulver (EFT L 81, s. 23) — som fastlægger, på hvilke betingelser en sikkerhedsstillelse bør frigives eller tværtimod bør erklæres fortabt.

11 Det første spørgsmål må derfor besvares med, at fællesskabsretten ikke indeholder nogen grundsætning, der afskærer fra ophævelse af en afgørelse om sikkerhedsstillelse, truffet i henhold til forordning nr. 563/76, og anfægtet ved retsmidler i henhold til national ret.

Andet spørgsmål

12 Med det andet spørgsmål ønskes det i det væsentlige oplyst, om fællesskabsretten medfører, at en stillet sikkerhed alligevel ikke kan tilbagebetales, såfremt den afgørelse om sikkerhedsstillelse, som er truffet i henhold til forordning nr. 563/76, ophæves.

13 Hertil bemærkes først, således som Domstolen fastslog i ovennævnte dom af 13. maj 1981, at tvister vedrørende tilbagebetaling af beløb, der opkræves for Fællesskabets regning, henhører under de nationale retters kompetence og skal afgøres

af disse, idet national ret vedrørende formaliteten og realiteten skal anvendes i det omfang, fællesskabsretten ikke bestemmer det modsatte.

14 Det skal herefter undersøges, om forordning nr. 563/76 eller forordning nr. 677/76, som indeholder gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 563/76, således som de anvendtes, inden sidstnævnte forordning kendtes ugyldig, indeholder bestemmelser, der må tillægges betydning med hensyn til spørgsmålet om tilbagebetaling af en sikkerhed, der er erklæret fortabt i henhold til en ophævet afgørelse.

15 Det bemærkes først, at ovennævnte forordning nr. 677/76 forudsætter, at forordning nr. 563/76 er gyldig, og at førstnævnte forordning blot fastlægger betingelserne for, at en gyldigt stillet sikkerhed bør frigives. Det kan således ikke på grundlag af forordning nr. 677/76 afgøres, om en sikkerhed, der er stillet i henhold til forordning nr. 563/76, bør frigives, såfremt sidstnævnte forordning måtte blive kendt ugyldig.

16 I den forbindelse bemærkes, at det i sidstnævnte forordnings artikel 5 udtrykkeligt er bestemt: »For kontrakter, som afsluttes inden dagen for ikrafttrædelsen af denne forordning, bærer de personer, der successivt opkøber de i artikel 2 og 3 nævnte varer eller de proteinvarer, som er opnået ved forarbejdning af disse varer, virkningen af den byrde, som følger af den i denne forordning fastsatte ordning«. Som Domstolen allerede fastslog i ovennævnte dom af 13. maj 1981, medfører bestemmelsen i påkommende tilfælde en ændring af tidligere indgåede handelskontrakter med henblik på — som anført i femte betragtning til forordningen — at fordele byrden ved det obligatoriske opkøb af skummetmælkspulver på samtlige opkøbere. Heraf følger, at de erhvervsdrivende, som var forpligtet til at opkøbe skummetmælkspulver og derfor var udsat for at fortabe sikkerhedsstillelsen, ikke selv måtte lide noget tab som følge af den dem pålagte byrde, fordi denne ved kontrakter indgået inden forordningens ikrafttræden automatisk blev overvæltet på køberne i de følgende led. Denne ordning medførte, at man ved kontrakter indgået efter forordningens ikrafttræden ville nå samme resultat på grund af markedskræfterne og kontraktsfriheden. Da den sikkerhed, som skulle stilles, nogenlunde svarede til en byrde, der skyldtes det obligatoriske opkøb, svarede de økonomiske følger af deres fortabelse for de erhvervsdrivende, der havde besluttet sig til at ofre sikkerhedsstillelsen, til følgerne af det obligatoriske opkøb.

17 Det må således fastslås, at der for kontrakter, som er afsluttet, inden forordning nr. 563/76 trådte i kraft, kan der af forordningens artikel 5 udledes en fællesskabsretlig grundsætning, hvorefter ethvert krav på frigivelse af sådan stillet sikkerhed savner hjemmel.

18 For så vidt angår kontrakter, der er afsluttet, efter at forordning nr. 563/76 trådte i kraft, er ingen fællesskabsretlig bestemmelse derimod til hinder for, at en erhvervsdrivende, som har besluttet ikke at overvælte den stillede sikkerhed, men dog anfægtet afgørelsen om fastsættelse af sikkerheden, efter nationale bestemmelser kan kræve den stillede sikkerhed tilbagebetalt.

19 Det andet spørgsmål må derfor besvares med, at såfremt proteinholdige varer erhvervet på de i forordning nr. 563/76 fastsatte betingelser er videresolgt i henhold til kontrakter, der er afsluttet inden forordningens ikrafttræden, gælder der i fællesskabsretten en grundsætning, hvorefter en sikkerhed stillet i medfør af en afgørelse, der er truffet i henhold til forordningen, ikke kan tilbagebetales, selv om afgørelsen om sikkerhedsstillelse er anfægtet ved nationale retsmidler og derefter ophævet på grund af, at den nævnte forordning er kendt ugyldig. Såfremt de opkøbte produkter derimod mod sikkerhedsstillelse er videresolgt i henhold til kontrakter, der er afsluttet efter forordningens ikrafttræden, og afgørelsen om sikkerhedsstillelse er anfægtet ved nationale retsmidler og derefter ophævet på grund af, at den nævnte retsakt er kendt ugyldig, er ingen fællesskabsretlig bestemmelse til hinder for tilbagebetaling af sikkerheden.

Tredje spørgsmål

20 Med dette spørgsmål ønskes i det væsentlige oplyst, om det — såfremt det andet spørgsmål måtte blive besvaret bekræftende — har betydning for spørgsmålet om tilbagebetaling af sikkerheden, om den er erklæret fortabt før eller efter afsigelsen af Domstolens ovenfor nævnte domme af 5. juli 1977, hvorved forordning nr. 563/76 blev erklæret ugyldig.

21 Hertil bemærkes, at i fællesskabsretlig sammenhæng har hverken den omstændighed, at en sikkerhed, der er stillet i henhold til forordningerne nr. 563/76 og 677/76, fortabes, eller det tidspunkt, hvor fortabelsen indtræder, betydning med hensyn til spørgsmålet om tilbagebetaling af sikkerheden.

Fjerde, femte og sjette spørgsmål

22 Som det tredje spørgsmål er besvaret, er det ufornødent at besvare fjerde, femte og sjette spørgsmål.

Sagens omkostninger

23 De udgifter, der er afholdt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Bundesverwaltungsgericht ved kendelse af 22. maj 1986, for ret:

1) Fællesskabsretten indeholder ingen grundsætning, der afskærer fra ophævelse af en afgørelse om sikkerhedsstillelse, truffet i henhold til Rådets forordning nr. 563/76 af 15. marts 1976 om obligatorisk opkøb af skummetmælkspulver, som interventionsorganerne ligger inde med, og som skal anvendes i foder — hvilken forordning Domstolen kendte ugyldig ved dom af 13. maj 1981 — og anfægtet ved retsmidler i henhold til national ret.

2) Såfremt proteinholdige varer erhvervet på de i forordning nr. 563/76 fastsatte betingelser er videresolgt i henhold til kontrakter, der er afsluttet inden forordningens ikrafttræden, gælder der i fællesskabsretten en grundsætning, hvorefter en sikkerhed stillet i medfør af en afgørelse, der er truffet i henhold til forordningen, ikke kan tilbagebetales, selv om afgørelsen om sikkerhedsstillelse er anfægtet ved nationale retsmidler og derefter ophævet på grund af, at den nævnte forordning er kendt ugyldig. Såfremt de opkøbte produkter derimod mod sikkerhedsstillelse er videresolgt i henhold til kontrakter, der er afsluttet efter forordningens ikrafttræden, og afgørelsen om sikkerhedsstillelse er anfægtet ved nationale retsmidler og derefter ophævet på grund af, at den nævnte retsakt er kendt ugyldig, er ingen fællesskabsretlig bestemmelse til hinder for tilbagebetaling af sikkerheden.

3) I fællesskabsretlig sammenhæng har hverken den omstændighed, at en sikkerhed, der er stillet i henhold til forordningerne nr. 563/76 og 677/76, fortabes, eller det tidspunkt, hvor fortabelsen indtræder, betydning med hensyn til spørgsmålet om tilbagebetaling af sikkerheden.

Due Koopmans

Bahlmann Kakouris O'Higgins

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 25. februar 1988.

J.-G. Giraud
Justitssekretær

O. Due
Formand for Sjette Afdeling